

Y Llwybr tuag at Heddwch Parhaol: John Rawls a'r Athrawiaeth Rhyfel Cyfiawn

Huw L. Williams

Ysgol Saesneg, Cyfathrebu ac Athroniaeth, Prifysgol Caerdydd

Cyflwynwyd: 19 Mawrth 2020; Derbyniwyd: 4 Mehefin 2020

Crynodeb: Mae athrawiaeth John Rawls ynghylch rhyfel cyfiawn yn cael ei dehongli'n bennaf fel estyniad ar ddamcaniaeth Walzer. Fodd bynnag, o'i ystyried yng ngoleuni ymrwymiad Rawls i feirniadaeth Kant, a natur iwtopaidd ei fyfyrddau ar gysylltiadau rhyngwladol yn *The Law of Peoples*, ymddengys ei safbwynt ar ryfel yn un nodedig a beiddgar. Mae dylanwad Kant yn amlwg ar ei athrawiaeth soffistigedig, sydd wedi ei nodweddu gan heddwch fel egwyddor lywodraethol rhyfel, ac egwyddorion rhyfel cyfiawn sydd yn gyfystyr â chyfiawnder dros dro, nad ydynt byth yn gwbl gyfiawn. Daw persbectif sgeptigol i'r amlwg felly sy'n gwrthod estyn ei athrawiaeth ar ryfel cyfiawn i ryfela dyngarol. Colomen yn hytrach na hebog fyddai'r gwladweinydd Rawlsaidd, wedi'i ymrwymo i'r gred fod rhyfel yn ddrygioni i'w osgoi a'i orchfygu, a bod modd gweithio tuag at heddwch parhaol.

Allweddeiriau: John Rawls, Rhyfel Cyfiawn, Cyfraith y Pobloedd, Ymyrraeth Ddyngarol, Kant.

The Path to Universal Peace: John Rawls and the Just War Doctrine

Abstract: John Rawls's just war doctrine is primarily interpreted as an elaboration of Walzer's theory. However, when considered in light of Rawls's Kantian commitments and the utopian nature of his reflections on international relations in *The Law of Peoples*, his perspective on just war is distinctive and challenging. This Kantian influence leads to a nuanced doctrine with a commitment to peace as the regulative principle of war, characterised as principles of transitional justice that are never fully just. A sceptical perspective emerges that rejects extending the just war doctrine to humanitarian warfare. The Rawlsian statesman would be a dove, rather than a hawk, committed to the belief that war is an evil to be avoided and overcome, and that universal peace should be aspired to.

Key words: John Rawls, Just War, The Law of Peoples, Humanitarian Intervention, Kant.

Cyflwyniad

Damcaniaeth ym maes gwleidyddiaeth yw athrawiaeth rhyfel cyfiawn a gellir olrhain ei gwreiddiau mor bell yn ôl ag athroniaeth ei hun, a ddaeth wedyn dan gryn ddylanwad y meddwl Cristnogol yng ngwaith Awstin Sant a Sant Tomos o Acwin.¹ Yr ysbrydoliaeth ar gyfer yr erthygl hon yw sylwadau cryno John Rawls, athronydd gwleidyddol amlycaf yr ugeinfed ganrif, ar yr athrawiaeth honno. Y bwriad yw cyflwyno dehongliad o'i safbwynt sydd yn cynnig cyfraniad unigryw at y drafodaeth ar y pwnc. Yma, disgrifir ei athrawiaeth ar ryfel cyfiawn fel un o gyfiawnder dros dro, a ddiffinnir gan egwyddor lywodraethol, sef y nod o sefydlu heddwch yn y dyfodol mewn cymdeithas fyd-eang o bobloedd. Amlygir natur unigryw'r persbectif hwn trwy ei gymhwyso i'r broblem o ymyrraeth ddyngarol, sy'n cyflwyno'r syniad o 'ryfel cyfiawnadwy', yn hytrach na rhyfel cyfiawn.

Mae'r erthygl hefyd yn gyfraniad pwysig i'r ddadl ynghylch gwaith Rawls ar wleidyddiaeth ryngwladol – *The Law of Peoples* (LP o hyn ymlaen). Mae'n awgrymu i'r trafod hyd yma fod yn rhy barod i ddisgrifio ei safbwynt fel un ymosodol, 'hebogaid', yn hytrach nag un heddwchlon, 'colomennaidd'. Cyflwynir dehongliad newydd o'i waith gan gyfeirio'n benodol at ddylanwad Kant a chan amlygu safbwynt sy'n tueddu tuag at heddwchiaeth, gan gyfrannu'n ogystal at y llenyddiaeth sy'n gosod gwerth ar LP fel testun sydd yn cwblhau prosiect athronyddol Rawls.

Mae tri phen i'r ddadl. Yn gyntaf, cyflwynir rhywfaint o'r sylwebaeth ar Rawls fel athronydd 'Hegelaid' ei safbwynt ar ryfel cyfiawn, sy'n rhagdybio ei fod yn dilyn theori Michael Walzer gan ymestyn yr athrawiaeth i ryfel dyngarol. I'r gwrthwyneb, honnir y dylem ddehongli safbwynt Rawls yng ngoleuni ei ymrwymiad clir i destun Kant, *Towards Perpetual Peace* (TPP), gan esbonio sut y mae hyn yn amlygu tensiynau ymddangosiadol o fewn ei athrawiaeth ynghylch rhyfel cyfiawn.

Yn ail, eir ati i lacio'r tensiynau ymddangosiadol hyn trwy ddangos cysondeb a natur unigryw ei athrawiaeth. Mae'r ddadl hon yn cael ei datblygu mewn dau gam: yn dilyn gwaith Arthur Ripstein ar Kant, rwy'n dadlau bod safbwynt Rawls yn cael ei nodweddu gan syniad Kantaidd, sef mai heddwch yw egwyddor lywodraethol rhyfel. Yna, rwy'n ategu'r honiad hwn trwy ddangos sut y mae athrawiaeth Rawls yn cynrychioli egwyddorion cyfiawnder dros dro, gan symud o gyflwr o ryfel, nad yw'n ddelfrydol, i gyflwr delfrydol o heddwch parhaol.

Yn olaf, ymhelaethaf ar y persbectif gwreiddiol, Rawlsaidd hwn, gan gyfeirio at fater hynod ddadleuol a chyfoes, sef rhyfel dyngarol, gan honni mai 'cyfiawnadwy' – ac nid *cyfiawn* – yw rhyfel o'r fath yn ôl y safbwynt hwn. Yn benodol, ni ellir apelio at y syniad o iawnder (*right*) mewn rhyfel o'r fath. Braslun yn unig o athrawiaeth ynghylch rhyfel cyfiawn a gynigir gan Rawls, felly mae'n agored i nifer o ddehongliadau. Fodd bynnag, o gymryd ei sylwadau ar ddylanwad Kant o ddifrif, dadleuir yn yr erthygl hon y gellir darganfod dull gwreiddiol a phwyllog o ymdrin â rhyfel – un sydd yn fwy addawol o ran lleihau'r camddefnydd o'r athrawiaeth yn enw polisi tramor ymosodol a rhyfygus.

¹ Gweler, er enghraifft, y llyfr *Just Wars: From Cicero to Iraq* (Cambridge: Polity) gan Alex Bellamy (2009).

I – Darllen Rawls ar Ryfel Cyfiawn ac Ymyrraeth Ddyngarol

i) “Hegeliaeth” Rawls

Cymharol gyfyng yw'r sylw a roddir i ymdriniaeth Rawls â rhyfel gan athronwyr. Rheswm pwysig dros hynny yw'r ffaith bod y rhan fwyaf o'r rhai sydd wedi ymateb i LP yn athronwyr a ysbrydolwyd gan *A Theory of Justice* (TJ o hyn ymlaen), a oedd â mwy o ddiddordeb mewn cwestiynau ynghylch aiddosbarthiad yn y cyd-destun rhyngwladol. Ymhellach, roedd eu beirniadaeth mor ffyrnig fel mai ychydig o ysgolheigion Gwleidyddiaeth Ryngwladol sydd wedi gweld gwerth mewn trafod y testun.

Ar yr olwg gyntaf, a'i gymryd ar ei ben ei hun, nid yw'n hawdd dirnad cyfraniad unigryw Rawls at y drafodaeth am ryfel cyfiawn, ac ymhellach, nid yw Rawls ei hun yn gwneud unrhyw honiadau i'r perwyl hwn. Mae ei drafodaeth yn LP yn rychwantu un dudalen ar bymtheg, ac nid yw'n awgrymu fawr ddim o ran pwyntiau sylweddol sy'n ei gwahaniaethu oddi wrth ddehongliad Walzer. Yn wir, wrth nodi ei syniadau ar *jus in bello*, mae'n cydnabod ei fod yn cyflwyno 'six principles and assumptions familiar from traditional thought on the subject'.²

Mewn troednodyn diweddarach i'w drafodaeth ar imiwneidd sifiliaid mewn rhyfel, dywed:

I follow here Michael Walzer's *Just and Unjust Wars* ... and what I say does not, I think, depart from it in any significant respect.³

Digon rhesymol fyddai tybio bod cyfaddefiad Rawls yn berthnasol i'w drafodaeth ar ryfel cyfiawn, a hynny yn ei chyfanrwydd. Ymddengys mai hwn yw'r doethineb a dderbyniwyd. Honnwyd gan Rex Martin nad yw Rawls yn ychwanegu fawr ddim, os unrhyw beth o gwbl, at ddamcaniaeth Walzer ar ryfel cyfiawn.⁴

Fodd bynnag, mae Martin yn cyferbynnu safbwyntiau Rawls a Walzer, gan ddadlau bod persbectif Rawls yn cynnig gwelliant mewn sawl ffordd: yn ei ymdriniaeth ag iawnderau ymladdwyr, amodau'r argyfwng goruchaf (*supreme emergency*), ynghyd â'r drafodaeth ar weithredwyr cyfreithlon o safbwynt gweinyddu ymyrraeth ddyngarol. Mae Peri Roberts wedi gwneud cyfraniad sylweddol arall o ran ymdriniaeth Rawls â'r argyfwng goruchaf, gan dynnu sylw at ei arwyddocâd mewn perthynas â dehongliad ehangach Rawls o gysylltiadau rhyngwladol,⁵ a dilynir Roberts wrth osod barn Rawls ar ryfel yn benodol o fewn cyd-destun ehangach ei syniadaeth.

Er mwyn enghreifftio'r farn ehangach am Rawls fel damcaniaethwr confensiynol rhyfel cyfiawn, esbonnir dealltwriaeth Martin ac Alyssa Bernstein o Rawls yng nghyd-destun ymyrraeth ddyngarol yn benodol. Mae sylwadau Rawls ar ymyrraeth yn brin, ond ceir

² Rawls, John (1999a), *The Law of Peoples* (Cambridge, MA; London: Harvard University Press), t. 94.

³ Ibid., t. 95, troednodyn 8.

⁴ Martin, Rex (2005), 'Walzer and Rawls on just wars and humanitarian interventions', *Journal of Social Philosophy*, 36 (4), 453.

⁵ Roberts, Peri (2012), 'The supreme emergency exemption: Rawls and the use of force', *European Journal of Political Theory*, 11 (2), 155–71.

peth cydnabyddiaeth y gellir cael cymdeithasau lle y mae iawnderau dynol yn cael eu tramgwyddo'n aml ac yn fwriadol.⁶ Mewn achosion o'r fath, efallai y daw amser pan fydd 'ymyrraeth rymus' yn dderbyniol ac y byddai galw amdani, sef 'when the offenses against human rights are egregious and the society does not respond to the imposition of sanctions'.⁷ Mae Bernstein yn nodi'r tensiynau rhwng egwyddor sy'n mynnu anrhydeddu iawnderau dynol, ac egwyddor yr hawl i ryfel sy'n cyfyngu rhyfel i ryfeloedd hunanamddiffynnol yn unig. O safbwynt barn Rawls, mae'n amau:

Either [he] contradicts himself or else: (a) he does not regard intervening militarily in order to halt egregious violations of human rights as going to war, or (b) he proposes to interpret the fifth principle of LP, which denies to peoples a right to go to war for reasons other than self-defense, as modified by the sixth principle, which requires peoples to honor human rights.⁸

Ei barn hi, a barn Martin, yw bod Rawls wedi dewis opsiwn (b). I Bernstein, mae Rawls yn dechrau lle y gorffennodd Kant: gyda'i feini prawf o drefn degweddol (*decent*) ac iawnderau sylfaenol brys, mae'n adeiladu barn Kantaidd (honedig) ar ryfel dyngarol, sy'n rhoi mwy o fanylion ac arweiniad inni na Kant ar y mater dyrys a thrasig hwn.

Nid yw dehongliad Bernstein o Rawls yn gosod meini prawf isel iawn o ran ymyrraeth arfog. Yn wir, mewn ysgrif arall mae'n dadlau yn erbyn yr awgrym bod athroniaeth Rawls yn cyfiawnhau ymyrraeth mewn cymdeithasau annemocrataidd, er mwyn sicrhau newid cyfundrefn i drefn ddemocrataidd (roedd hyn yn ystod adeg o fyfyrion ar ryfel Irac).⁹ Mae cymdeithasau tegweddol yn ffurfiau dilys o reolaeth wleidyddol, a rhaid goddef mathau eraill o gymdeithasau yn yr un modd; term Rawls ar gyfer y rheiny yw 'Unbennaeth Graslun' (*Benevolent Absolutism*), lle nad oes strwythurau'n bodoli i ganiatáu diwygio'r drefn wleidyddol gan y dinasyddion, ond lle y mae iawnderau dynol sylfaenol yn cael eu parchu a'u gwarchod.

Fodd bynnag, mae Bernstein yn tynnu sylw at y posibilrwydd fod agwedd Rawlsaidd yn cyfiawnhau rhyfel dyngarol, os bu i lywodraeth gwlad fynd yn groes i iawnderau dynol sylfaenol i'r fath raddau nes bod rheswm moesol digonol dros ei disodli.¹⁰ Fodd bynnag, mae'n ofalus iawn wrth ddadlau'r achos, gan nodi'n bwrpasol: hyd yn oed os yw'r weithred hon yn golygu y bydd angen cymorth ar ôl y rhyfel, ni ellir defnyddio sefydlu trefn ddemocrataidd

⁶ Rawls, LP, t. 90, troednodyn 1.

⁷ Ibid., t. 94, troednodyn 6.

⁸ Bernstein, Alyssa (2009), 'Kant, Rawls, and Cosmopolitanism: Toward Perpetual Peace and The Law of Peoples', yn *Jahrbuch für Recht und Ethik / Annual Review of Law and Ethics*, 17 (Berlin: Duncker & Humblot), 33.

⁹ Bernstein, Alyssa (2006), 'A Human Right to Democracy? Legitimacy and Intervention', yn *Rawls's Law of Peoples: A Realistic Utopia?*, Martin, Rex, a Reidy, David (goln) (Oxford: Blackwell Publishing), tt. 278–98.

¹⁰ Ibid., t. 293.

o'r newydd fel ffactor sy'n cyfiawnhau rhyfel. Yn ogystal, mae'n ddyletswydd foesol sicrhau bod ailadeiladu o'r fath ar ôl y rhyfel yn gydnaws â hanes, traddodiadau a dyheadau penodol y gymdeithas dan sylw, ac nad yw'n gorfodi strwythurau democrataidd ar y gymdeithas. Nid yr honiad hwn bod Rawls yn caniatáu'r fath ddefnydd o rym yr anghytunir ag ef yn yr erthygl hon – yn hytrach, dadleuir yn erbyn yr awgrym fod Rawls yn derbyn trais mewn achos o'r fath yn gyfystyr ag estyniad llawn o'i athrawiaeth ynghylch rhyfel cyfiawn i gynnwys rhyfel dyngarol.

Er nad yw Martin yn mentro i dir trafodaeth ynglŷn ag aildrefnu democrataidd o gyfundrefnau gwleidyddol (*regime change* yn y Saesneg), mae yr un mor ddiamwys â Bernstein ynghylch estyniad Rawls o'r athrawiaeth rhyfel cyfiawn. O ran Rawls a Walzer, mae'n nodi bod y ddau ddamcaniaethwr yn dadlau y gall gwlad ryfela'n gyfiawn am ddau reswm: gall wneud hynny wrth amddiffyn ei hun neu wrth amddiffyn ar y cyd yn erbyn ymddygiad ymosodol, neu gall wneud hynny mewn ymateb i dramgwyddo iawnderau dynol o'r math difrifol.¹¹ Gyda'r safbwynt hwn, mae Martin yn tynnu sylw at y ffaith fod y fersiwn hwn o athrawiaeth Rawls yn cyd-fynd â dealltwriaeth llawer o bobl eraill o ryfel cyfiawn. Mae Rawls yn nodi'n benodol ei fod wedi llunio'i egwyddorion ar sail hanes a defnydd cyfraith, ac ymarfer cyfraith ryngwladol.¹² Maent hefyd yn cyd-fynd â newid dramatig diweddar yn y modd yr hoffai rhai i gyfraith ryngwladol gael ei deall¹³ gan gynnig sail dros dybio bod Rawls yn bwriadu i'w athrawiaeth ynghylch rhyfel cyfiawn gynnwys rhyfel dyngarol.¹⁴

Yr hyn sydd efallai'n fwyaf arwyddocaol am yr honiadau hyn ynglŷn â Rawls yw'r math o bortread y mae Martin yn ei gynnig o'i safbwynt. Mae ei athrawiaeth ynghylch rhyfel cyfiawn yn cael ei phortreadu fel un 'Hegelaidd' ei naws, gan dderbyn rhyfel, fe ymddengys, fel nodwedd barhaol o'r drefn ryngwladol, a chan ganiatáu'r honiad o ryfel cyfiawn dan amgylchiadau niferus. Yn wir, mae'r amwysedd ynglŷn â pha mor isel y mae Rawls yn gosod y bar o safbwynt ymyrraeth arfog yn arwain Henry Shue i ddadlau y byddai persbectif Rawlsaidd yn cyfiawnhau cyhoeddi rhyfel yn erbyn unrhyw wladwriaeth sy'n arddangos tueddiad i amharchu iawnderau dynol.¹⁵ I Shue, mae'r agwedd oddefol hon yn deillio o fethiant Rawls i amlinellu egwyddorion i strwythuro perthnasau¹⁶ rhwng aelodau ei 'Gymdeithas o Bobloedd' a herw-wladwriaethau (*outlaw states*); pe rhoddid mwy o sylw i'r mater pwysig hwn, yn ei farn ef, ni fuasai Rawls yn cynnig egwyddorion mor gyffredinol, a byddai'n agored i gamddefnydd yn enw cyfiawnder. Yn wir, mae Shue yn peintio darlun apocalyptaid o berthnasau rhyngwladol trwy lens honedig Rawlsaidd.¹⁷

¹¹ Martin, 'Walzer and Rawls', 439.

¹² Rawls, *The Law of Peoples*, t. 57.

¹³ *Ibid.*, t. 27.

¹⁴ Mae Martin, fodd bynnag, yn awgrymu'r angen am ofal wrth ymdrin â dehongliad o'r fath. Gweler Martin, 'Walzer and Rawls', t. 448.

¹⁵ Shue, Henry (2002), 'Rawls and the Outlaws', *Politics, Philosophy & Economics*, 1 (3), 307–23. Gweler Reidy am ddehongliad cywir: Reidy, David (2010), 'Human Rights and Liberal Toleration', *Canadian Journal of Law and Jurisprudence*, 23 (2), 287–317.

¹⁶ Shue, 'Rawls and the Outlaws', 308.

¹⁷ *Ibid.*, 309–10.

ii) ‘Kantiaeth’ Rawls

Tra bo dadl Shue yn dangos i ba raddau y gellir cyflwyno safbwynt Rawls fel un ‘hebogaidd’, mae lle i dybio bod dehongliad llai radical Bernstein a Martin hefyd yn groes i fwriad cyffredinol Rawls. Byddai’r un mor hawdd i ddisgrifio’i farn fel un ‘golomennaidd’ sydd yn amheus o’r defnydd o drais, ac fel y noda Darren Moellendorf, mae ei ddehongliad wedi’i gynnwys o fewn llwyth cyfoethog o ymrwymïadau ymarferol i gysylltiadau rhyngwladol.¹⁸ Yr ymrwymïadau Kantiaidd hyn yr eir ati i’w trafod yn awr; bydd hyn yn amlygu’r tensiynau rhyngddynt a’r dehongliadau uchod, ac yn wir y drafodaeth ehangach o gwmpas ymdriniaeth Rawls â chysylltiadau rhyngwladol, gan osod y sylfaen ar gyfer dehongliad mwy gwerthfawr o’i ddull o gyfiawnhau rhyfel.

Yn wyneb rhai o’r dadleuon blaenorol, mae Rawls mewn perygl o gael ei ddarlunio fel un sydd ag agwedd oddefgar iawn tuag at ryfel, darlun a ddylai godi amheuon yn syth (yn wir, mae Moellendorf yn awgrymu bod y term ‘heddychiaeth amodol’¹⁹ yn un priodol wrth ddisgrifio’r safbwynt y mae’n dechrau ei ddatblygu yn TJ). Ymhellach, o ran LP, honiad sylfaenol Rawls yw ei fod yn dilyn TPP Kant, a’i fod yn credu y gall gwladwriaethau anelu’n raddol at ffurfio ffederasiwn heddychlon byd-eang. Yn reddfodol, byddai rhywun yn tybio nad yw’r agweddau hyn yn cyd-fynd â’r dehongliadau ymladdgar braidd o du Bernstein a Martin. Yn wir, yn dilyn gwaith diweddar Arthur Ripstein ar Kant, dadleuir yn yr erthygl hon mai heddwch yw’r cysyniad canolog ym moesoldeb rhyfel o safbwynt Rawls.²⁰

Noda Rawls yn y cyflwyniad i LP mai ei syniad sylfaenol yw dilyn arweiniad Kant fel y’i hamlinellwyd ganddo yn TPP a’i syniad o ‘*foedus pacificum*’.²¹ Yn fwy penodol, mae’n cyd-fynd â chynnwys y testun hwnnw’n llwyr, a syniad Kant fod yn rhaid i bob cyfundrefn gyfansoddiadol gyfrannu at gyfraith y pobloedd (*law of peoples*) rhyngwladol effeithiol, er mwyn llawn wireddu rhyddid ei dinasyddion yn y sffêr domestig.²² O ystyried awydd Rawls i efelychu TPP, mae angen craffu rhywfaint ar y cysyniad o ryfel cyfiawn yn y testun hwn. Wedi’r cyfan, mae testun enwog Kant y mae Rawls yn ceisio ei efelychu yn gwrthod yr athrawiaeth yn llwyr.

Yn eu hymdrechion i gyfiawnhau rhyfel o dan gyfraith ryngwladol, cyfeiria Kant at Grotius, Pufendorf a Vattel fel cysurwyr Job.²³ Yn hytrach, dadleua y dylai gwladwriaethau symud o gyflwr o anarchiaeth gymharol (wedi ei llunio gan gyfraith sy’n seiliedig ar gydraddoldeb sofran ac annibyniaeth, lle y gwél pob gwladwriaeth ‘its majesty ... in its being subject to no external legal coercion’²⁴) tuag at gytundeb sy’n seiliedig ar ffederasiwn heddychlon. Byddai

¹⁸ Moellendorf, Darren (2013), ‘Just War’, yn *A Companion to Rawls*, Reidy, David, a Mandle, Jon (goln) (Chichester: Blackwell Companions to Philosophy), t. 383.

¹⁹ Ibid., ‘Just War’, t. 382.

²⁰ Ripstein, Arthur (2016), ‘Just War, Regular War and Perpetual Peace’, *Kant-Studien*, 107, t. 184.

²¹ Rawls, *The Law of Peoples*, t. 10.

²² Ibid., t. 10.

²³ Kant, Immanuel (2006), *Toward Perpetual Peace and Other Writings on Politics, Peace, and History*, Kleingeld, Pauline (gol.), cyfieithwyd gan Colclasure, David L. (New Haven and London: Yale University Press), t. 79.

²⁴ Ibid.

ffederaliaeth rydd o'r fath yn 'surrogate for the compact of civil society'.²⁵ Dim ond o dan gyfundrefn ddirprwyol o'r fath y gall cysyniad o iawnder rhyngwladol olygu unrhyw beth o gwbl.²⁶ Mae iawnder rhyngwladol, h.y. yr hawl i ryfela, yn ddim mwy na hawl ragdybiedig ar ran gwladwriaeth i benderfynu'r hyn sydd yn iawn, trwy drais, a hynny ar sail rheol unochrog.²⁷ Mae Kant yn gwrthod y syniad hwn bod gan iawnder unrhyw rôl syml yn y cyhoeddiad ac arfer o ryfel. Yn fwy ymarferol, mae'n poeni bod damcaniaethwyr fel Vattel, trwy bennu hawl i ryfel, yn cynnig cyfiawnhad di-sail ac athronyddol anghydnaws y gall gwladwriaethau ei ddefnyddio er mwyn cyhoeddi rhyfel; yn wir, mae'r cysurwyr Job hyn yn dal i gael eu dyfynnu'n ffyddlon, er mwyn cyfiawnhau rhyfel ymosodol.²⁸

O ystyried pryderon Kant yn TPP ynghylch peryglon ymgorffori rheolau rhyfel cyfiawn mewn gwleidyddiaeth ryngwladol, a'u potensial i gynyddu ansefydlogrwydd a thrais, gallasai Rawls fod wedi cynnig rhesymau pam y bu iddo dderbyn a chymeradwyo damcaniaeth rhyfel cyfiawn, a chydabod y gwahaniaeth rhyngddo a Kant ar y mater.²⁹ Mae Moellendorf yn tynnu sylw at y ffaith hon:

Rawls takes Kant's *Perpetual Peace* as a guide for the development of his views in *LP* (*LP*, 10). But nothing could be further from Kant's concerns in *Perpetual Peace* than the interest that Rawls has in incorporating principles of just war into the Law of Peoples. Kant is openly hostile to just war principles and is scathing in his criticism of his predecessors who sought to develop the doctrines of just war.³⁰

Nid yw Rawls yn cynnig unrhyw ymateb uniongyrchol, nac esboniad dros ei benderfyniad i ymgorffori egwyddorion rhyfel cyfiawn fel egwyddorion o gyfiawnder o fewn siarter cyfraith y pobloedd. Mae'r egwyddorion yn ymddangos fel rhan o'r hyn y gellir ei alw'n *hanfodion cyfansoddiadol* ei gyfraith ryngwladol. Tra bo dull cyffredinol Kant o ymdrin â rhyfel yn TPP yn canolbwyntio ar y camau y gall gwladwriaethau eu cymryd er mwyn tanseilio'r tueddiad tuag at ryfel – gan wfftio'r rhyfel cyfiawn fel cysyniad sy'n anrnod yn cyfiawnhau trais – mae Rawls yn cynnig lle amlwg i'r egwyddorion hyn, ochr yn ochr â'i egwyddorion eraill ynghylch cyfiawnder rhyngwladol. Mae Kant yn derbyn bod rhyfel yn rhan hynod alaethus o arfer gwleidyddiaeth ryngwladol – lle nad oes cyfraith gyffredin na hawliad o iawnder yn bodoli – ond mae'n credu bod ei elfennau dinistriol yn ein cymell i'w wrthod yn y tymor hir, a cheisio datrysiaid heddychlon; ar yr wyneb, gall ymddangos fel petai Rawls yn caniatáu swyddogaeth fwy parhaol i ryfel.

²⁵ Ibid., t. 80.

²⁶ Ibid.

²⁷ Ibid., t. 81.

²⁸ Ibid., t. 80.

²⁹ Dim ond ers cyhoeddi LP y rhoddwyd sylw i'r farn fod gan Kant athrawiaeth ynghylch rhyfel cyfiawn, gyda'r farn honno'n dibynnu ar ddehongliad amgen o destunau eraill Kant.

³⁰ Moellendorf, 'Just War', t. 389.

Mae modd pwysleisio ymhellach y tensiwn ymddangosiadol hwn yn safbwynt Rawls drwy gyfeirio at waith arloesol Walzer ar ryfel cyfiawn. Yn ei gyflwyniad i *Just and Unjust Wars*, awgryma Walzer fod cryn wahaniaeth rhwng yr arddull y mae ef yn ei mabwysiadu a'r arddull feta-foesegol 'Kantaidd'. Diddordeb pennaf Walzer yw egluro a datgelu strwythur presennol y byd moesol drwy gyflwyno egwyddorion rhyfel cyfiawn. Fodd bynnag, mae hefyd yn cydnabod persbectif arall sydd wedi ymrwymo i ailstrwythuro cymdeithas ryngwladol.³¹ Mae'n cyfeirio at ddull o'r fath fel un iwtalitaraid, ond gellir cymhwysu'r disgrifiad cyffredinol i safbwynt Rawls: un sydd yn ymateb i dlodi'r drefn ryngwladol gyfoes trwy briodoli rhyw bwrpas iddi – cyflawni rhyw fath o 'drefn fydol' – gan ailddehongli'r gyfraith er mwyn cyd-fynd â'r pwrpas hwnnw.³²

Er bod gan Walzer uchelgais gymedrol o fynegi syniadau am ryfel cyfiawn, sef cyfyngu ar ffyrnigrwydd ac amllder rhyfel ynghyd â sicrhau heddwch gwell, mae theori ryngwladol Rawls wedi ei seilio mewn modd penodol ar y rhagdybiaeth fod ei egwyddorion a'i syniadau yn ysgogiad i sicrhau cyfundrefn fyd-eang heddychlon – *iwtopia ddichonadwy*. O'i ddeall yn y fath fodd, mae'n rhaid cwestiynu'r argraff gyntaf hon y byddai Rawls am sefydlu athrawiaeth rhyfel cyfiawn ymysg egwyddorion hanfodol a pharhaol ei weledigaeth o'r gymdeithas ryngwladol. Nid gwrthod beirniadaeth Kant yn unig fyddai hyn; byddai hefyd yn ymgorffori'r syniad o ryfel cyfiawn fel rhan barhaol o wead cysylltiadau rhyngwladol: safbwynt sy'n amlwg yn groes i'w honiadau am iwtopia ddichonadwy ledled y byd. Yn y mater hwn, ymddengys fod safbwynt Rawls yn nes at bersbectif Walzeraid, sy'n llai gobeithiol am y syniad o sefydlu heddwch parhaol, ac sy'n ystyried gweithredoedd ymosodol fel bygythiad parhaus. Ni ellir byth ddisgwyl i ryfeloedd cyfiawn ddileu trais anghyfreithlon, dim ond ymdopi â gweithredoedd treisgar penodol.³³ Yn bwysicach na dim, ymddengys mai dyma'r modd mae ei ddehonglwr wedi deall ei safbwynt. Wrth weithio trwy'r tensiwn hwn a chanolbwyntio ar 'gasgliad cyfoethog o ymrwymadau ymarferol' Rawls, cyflwynir yn yr erthygl hon ddehongliad gwahanol o'i athrawiaeth ynghylch rhyfel cyfiawn, gan ddangos ei fod yn fwy o golomen na hebog, gydag agwedd gynnil tuag at ymyrraeth ddyngarol, sy'n adleisio amheuan Kant ynghylch rhyfel.

II – Ailystyried safbwynt Rawls ar ryfel

Wrth ddehongli Rawls, gan gyfeirio at themâu Kantaidd, eir ati i ddehongli ei egwyddorion ynghylch rhyfel cyfiawn fel rhai a ddiffinnir yn benodol gan y syniadau mai 1) heddwch yw'r egwyddor lywodraethol a 2) eu bod yn cynrychioli egwyddorion cyfiawnder dros dro. Wrth ddadlau mai colomen yn hytrach na hebog yw Rawls, ac athronydd sy'n amheus ynghylch rhyfel, mae'n briodol nodi bod Rawls ei hun wedi profi gwewyr rhyfel. Pan noda felly fod

³¹ Walzer, Michael (2006), *Just and Unjust Wars: A Moral Argument with Historical Illustrations*, 4ydd argraffiad (New York: Basic Books), t. xxi.

³² Ibid., t. xi.

³³ Ibid., t. 121.

rhyfel yn fath ar uffern,³⁴ mae'n gwneud hynny gyda rhywfaint o deimlad ac awdurdod. Yn ei henaint, cyfaddefodd i ddigwyddiadau rhyfel, yn ogystal â natur annealladwy yr Holocaust, ei droi oddi wrth Gristnogaeth a thuag at athroniaeth.³⁵ Mewn gwirionedd, cymhelliant dwfn dros ddiddordeb athronyddol Rawls mewn cyfiawnder yw ei gred, unwaith y bydd y ffurfiau mwyaf enbyd o anghyfiawnder gwleidyddol yn cael eu dileu, trwy greu sefydliadau sy'n sylfaenol gyfiawn (neu o leiaf yn degweddol), bydd y drygau mawr yn diflannu yn y pen draw.³⁶

Gan ddilyn Rousseau, mae Rawls yn credu – lle y mae gwerthoedd cyfiawn a thegweddol yn bodoli, wedi eu hymgorffori o fewn sefydliadau cymdeithas – fod pob rheswm dros dybio y bydd y rhai sy'n cael eu magu o fewn y sefydliadau hyn yn dod i gefnogi'r gwerthoedd hynny a'u cadarnhau.³⁷ Mae'r syniad fod personau a phobloedd yn gallu dysgu mewn modd moesol yn allweddol i'r posibilrwydd o wireddu iwtopia ddichonadwy ar y gwastad domestig a rhyngwladol, lle y gall pob cymdeithas yn y byd gytuno ar gyfraith y pobloedd sylfaenol. Mewn cymdeithas o'r fath o bobloedd ryddfrydol a thegweddol, gellir dileu drygau mawr hanes dynol ac, yn unol â thybiaethau'r ddamcaniaeth heddwch democrataidd (*democratic peace theory*), bydd y pobloedd hyn yn byw mewn heddwch. Er bod Rawls yn mynd i drafferth fawr i gyflwyno LP fel damcaniaeth wleidyddol yn hytrach nag un fetaffisegol, yn ei ffydd Rousseauaidd yn y natur ddynol, mae'n amlygu'r math o nodau metaffisegol optimistaidd sy'n ei nodweddu fel meddyliwr, ac yn datgelu'r hyn sy'n ysgogi ei iwtopiaeth ddichonadwy, ynghyd â'i optimistaeth a gobaith ynghylch sefydlu'r heddwch parhaol.³⁸

i) Egwyddor llywodraethol heddwch

Cyflwynwyd trafodaeth gyntaf Rawls am ryfel cyfiawn yn TJ (y chydig flynyddoedd cyn gwaith Walzer).³⁹ Y prif nod yn y cyd-destun hwn oedd cyflwyno'i gyfiawnhad o wrthwynebiad cydwybodol (yn ystod adeg rhyfel Fietnam), ac roedd gwneud hynny yn gofyn am frashun byr o gyfraith y cenhedloedd, y byddai'n ymhelaethu arni yn LP. Yn y bôn, ei nod oedd sefydlu egwyddorion rhyfel cyfiawn fel sail ar gyfer cysyniad gwleidyddol o wrthwynebiad cydwybodol. Dadleua mai'r cyfiawnhad eithaf dros ryfel hunanamddiffynnol yw galluogi cymdeithas i gynnal ei sefydliadau cyfiawn a'r amodau sy'n eu gwneud yn bosibl,⁴⁰ tra bydd yr egwyddorion sy'n rheoli dulliau rhyfel yn gyson ag amcan rhyfel: sef heddwch cyfiawn. Yn hynny o beth, mae'n rhaid i'r dulliau a ddefnyddir beidio â dinistrio'r posibilrwydd o heddwch, nac annog dirmyg tuag at fywyd dynol a fyddai'n gosod ein diogelwch ein hunain a dynol ryw yn y fantol.⁴¹

³⁴ Rawls, *The Law of Peoples*, t. 103.

³⁵ Gweler Thomas Pogge (2007), *John Rawls: His Life and Theory of Justice* (Cambridge: Polity Press) am yr hanesion hyn a manylion bywgraffiadol pellach.

³⁶ Rawls, *The Law of Peoples*, t. 7.

³⁷ Ibid., t. 7.

³⁸ Ibid., t. 103.

³⁹ Rawls, John (1999b), *A Theory of Justice* [1971], arg. diwygiedig (Oxford, New York: Oxford University Press), tt. 331–4.

⁴⁰ Ibid., t. 333.

⁴¹ Ibid., t. 332.

Cyflwynir dau bwynt arwyddocaol yma. Er bod Moellendorf yn nodi bod y drafodaeth yn TJ yn arddangos rhai problemau (yn bennaf y diffyg ymdriniaeth ag egwyddorion *jus in bello*, sef yr egwyddorion sy'n rheoli dulliau rhyfel), yr hyn sydd o'r pwys mwyaf yma yw'r polisi o amheuaeth radical a chyffredinol⁴² y mae Rawls yn ei sefydlu o ran y cwestiwn: a all rhyfeloedd fodloni gofynion rhyfel cyfiawn? Yn wyneb hyn, gall math o heddychiaeth amodol fod yn safbwynt hollol resymol.⁴³ Nid yw man cychwyn o'r fath heb ei arwyddocâd, gan adlewyrchu profiadau Rawls ei hun a llywio ei farn ar ryfel ac ymyrraeth ddyngarol.

Yr ail bwynt yw'r pwysigrwydd canolog y mae Rawls yn ei roi i'r nod o sicrhau heddwch cyfiawn, fel y cysyniad diffiniol mewn perthynas â'n hymdriniaeth â rhyfel. Yn hyn o beth, gallwn nodi thema Kantaid yn y gwaith, fel a ddisgrifir yn esboniad Ripstein o agwedd Kant tuag at ryfel. Mae Ripstein yn esbonio, er bod Kant yn dangos dirmyg at ryfel, mae'n caniatáu'r posibilrwydd y gellir ei gynnal o fewn cwmpawd egwyddor arweiniol; gyda rhyfel, yr unig ganlyniad cyfreithlon yw sicrhau heddwch.⁴⁴ Yn y bôn, mae rhyfel yn sefyllfa farbaraid lle y mae cyfreithlondeb yn darfod; fodd bynnag, gall rhywun ddarnad y ddelfryd o iawnder, ac felly egwyddor arweiniol, yn y syniad bod rhywbeth tebyg i gontract wedi ei ragdybio, h.y. bod y ddwy ochr wedi derbyn eu bod yn ceisio sefydlu eu hawliau trwy ryfel. Dim ond o feddwl am ryfel yn y cyd-destun hwn y gellir ei wneud yn ddealladwy (er y rhagdybir nad yw'r sawl sy'n rhyfela yn ei ddeall fel hyn) – gan gymryd bod y ddwy ochr yn benderfynol o ddod â'r anghydfod i ben a derbyn yr heddwch sy'n dilyn:

That is, the grounds and conduct of war must be consistent with future peaceful resolution ... a positive condition in which states accept that disputes will be resolved peacefully, that is on their merits.⁴⁵

Dadleuir yma fod dealltwriaeth Rawls o ryfel cyfiawn yn glynu wrth yr un gwerth arweiniol â Kant: mai 'peace is the constitutive principle through which war can have a regulative principle ... Even in horrific circumstances, morality still has something to say'.⁴⁶

Datblygir trafodaeth Rawls am ryfel cyfiawn yn LP, yn gyforiog o'r pwyslais ar heddwch yn TJ. Mewn gwirionedd, gallai rhywun fentro bod yr egwyddorion hyn yn deillio llawn cymaint o'r 'Rawls cynnar' ag y maent o theori Walzer. Mae'r ddwy egwyddor berthnasol y mae'n eu hamlinellu fel rhan o siarter cyfraith y pobloedd fel a ganlyn:

5. Peoples have the right of self-defence but *no right* to instigate war for reasons other than self-defence ... (italeiddiwyd gan yr awdur)
7. Peoples are to observe certain specified restrictions in the conduct of war.⁴⁷

⁴² Moellendoerf, 'Just War', t. 382.

⁴³ Rawls, *A Theory of Justice*, t. 335.

⁴⁴ Ripstein, 'Just War, Regular War', 193.

⁴⁵ Ibid., 190.

⁴⁶ Ibid., 195.

⁴⁷ Rawls, *The Law of Peoples*, t. 38.

O ran *jus ad bellum* (yr amodau hynny sy'n caniatáu rhyfel), yn ôl Rawls mae cyfraith y pobloedd yn pennu 'to all well-ordered peoples (both liberal and decent) ... the right to war in self-defence'.⁴⁸ Wrth weithredu i'w hamddiffyn eu hunain, efallai fod gan bobl ddehongliadau gwahanol o'r hyn y maent yn ei amddiffyn. Yn achos Rawls, gan gyfeirio at egwyddor lywodraethol heddwch, gallai rhywun awgrymu bod yr hawl dybiedig i ryfela, a gorfodaeth filwrol, yn seiliedig ar ei farn ef ynghylch y posibilrwydd o warchod sefydliadau a breintiau, yn ogystal â'r heddwch a'r rhyddid y maent yn eu cynrychioli. Mae llywodraethiant rhyfel wedi ei ymgorffori o fewn dyhead ehangach ffederasiwn heddychlon byd-eang, gyda'r pwyslais nid yn unig ar amddiffyn pobl, ond ar gynnal ac annog llywodraethiant da (thema y mae James Turner Johnson yn ei chysylltu â'r traddodiad Cristnogol).⁴⁹

Ymhelaethir ar egwyddorion *jus in bello* gan Rawls. Maent yn egwyddorion a thybiaethau y mae Rawls yn honni sy'n gyfarwydd mewn ymdriniaethau traddodiadol â'r pwnc, yn yr un modd ag y mae ei wyth egwyddor ar gyfer siarter cyfraith y pobloedd i raddau helaeth yn egwyddorion cyfarwydd a thraddodiadol.⁵⁰ Ac eto, mae Moellendorf yn nodi nad yw'r naill na'r llall o ddwy egwyddor gyntaf Rawls (sef mai nod rhyfel cyfiawn yw heddwch cyfiawn a pharhaol, ac nid yw cymdeithasau trefnus yn rhyfela yn erbyn ei gilydd) yn draddodiadol ymysg egwyddorion *jus in bello*.⁵¹ Mae'n eu cyfiawnhau yn nhermau eu gwerth gweithredol yn y prosiect tymor hir o sicrhau cyfiawnder rhyngwladol⁵² – hynny yw, gwelir bod Rawls wedi ymgorffori'r egwyddor llywodraethol o heddwch, ynghyd â'r uchelgais o greu *foedus pacificum*, o fewn egwyddorion *jus in bello*.

Mae ffigwr y gwladweinydd yn pwysleisio'r syniad hwn (ffigwr sydd â nodweddiad tebyg i 'wleidydd moesol' Kant, gwleidydd sy'n ceisio'r hyn sy'n iawn yn hytrach na hwylustod, ac sy'n ystyried gwleidyddiaeth fel tasg foesol yn hytrach na thasg dechnegol fel y'i disgrifiwyd gan y moesolwr gwleidyddol).⁵³ Mae Rawls yn priodoli pwysigrwydd aruthrol i'r ffigwr hwn, ac mae'r ddelfryd yn cael ei hawgrymu trwy ddweud: ar yr etholiad nesaf y mae llygad y gwleidydd, ond edrych ymlaen at y genhedlaeth nesaf y mae'r gwladweinydd.⁵⁴ Mae'r gwladweinydd yn berson o natur unigryw sydd, trwy ei berfformiad a'i arweiniad rhagorol yn ei swydd, yn amlygu cryfder, doethineb a dewrder.⁵⁵ Unigolion fel Washington a Lincoln sydd gan Rawls mewn golwg (yn hytrach na Churchill, a brofodd yn fwy o wleidydd na gwladweinydd gyda'i ymosodiad ar Dresden), unigolion sydd ar adegau peryglus yn sylfaenol bwysig drwy sicrhau bod gwladwriaethau trefnus yn ymddwyn yn unol ag egwyddorion *jus in bello*, ac nad ydynt yn gwegian dan angerdd na mileindra. Yn yr un modd, gallant arfer crebwyll gwleidyddol, pan na all yr egwyddorion hyn eu tywys i'r eithaf. Yn anad dim,

⁴⁸ Ibid., t. 91.

⁴⁹ Johnson, James Turner (2013), 'Contemporary Just War Thinking: Which is Worse, Friends or Critics?', *Ethics and International Affairs*, 27 (1), 41.

⁵⁰ Rawls, *The Law of Peoples*, t. 43.

⁵¹ Moellendorf, 'Just War', t. 386.

⁵² Ibid., t. 386.

⁵³ Kant, *Toward Perpetual Peace*, t. 100.

⁵⁴ Ibid., t. 97.

⁵⁵ Ibid.

mae gofyn bod gwladweinwyr yn glynu at y nod o emill heddwch cyfiawn a thrwy hynny weithredu yn unol â'r egwyddor lywodraethol o heddwch.⁵⁶

Dylid nodi, serch hynny, na ddylai'r gwladweinwyr sefyll ar eu pennau eu hunain wrth fynd i'r afael â chyfyng-gyngor moesol rhyfel, na gweithredu penderfyniadau o bwysigrwydd oesol ar eu pennau eu hunain. Tasg athronwyr yw mynegi amodau parhaol a gwir fuddiannau cymdeithas drefnus⁵⁷ (eto, mae'r swyddogaeth hon yn ymdebygu i sefyllfa athronydd Kant) tra bo'n rhaid ymgorffori normau rhyfel cyfiawn yn niwylliant gwleidyddol pobloedd rhyddfrydol a thegweddol. Dadleua Rawls, hyd yn oed pe bai mynegiant croyw o egwyddorion o ryfel cyfiawn wedi dod i'r amlwg cyn bomio Hiroshima a Nagasaki, y byddai wedi bod yn rhy hwyr gan fod bomio sifiliaid yn arfer derbyniol mewn rhyfel bryd hynny.⁵⁸ Felly, er mwyn cael unrhyw ddylanwad ar wrthdaro milwrol, mae angen i'r egwyddorion hyn fod yn rhan o'r diwylliant gwleidyddol o flaen llaw, yn yr un modd ag y dylid trafod sylfeini democratiaeth yn barhaus, gan ragdybio eu bod yn gweithredu yn y cefndir.⁵⁹

Yma, gwelir trywyddau Rawls a Kant yn cydreddeg ac yna'n ymwahanu oddi wrth ei gilydd; mae gan y cyntaf gred glir y gall egwyddorion rhyfel cyfiawn fod yn weithredol er mwyn osgoi erchyllterau gwaethaf rhyfel, gan liniaru yn hytrach na dwysáu sefyllfaoedd o drais. Yn hyn o beth, mae Rawls o'r farn bod iawnder yn amlwg mewn rhyfel amddiffynnol, ac y gellir ei fynegi o fewn fframwaith athrawiaeth rhyfel cyfiawn. Mae Kant, fodd bynnag, yn awgrymu y dylir yn hytrach ragdybio'r syniad o iawnder mewn rhyfel (un sydd yn absennol i raddau helaeth) er mwyn amgyffred egwyddor llywodraethol heddwch. Ond er bod Rawls yn wahanol i Kant o ran iawnder, mae'n rhannu'r syniad allweddol y *gallwn ac y dylem* symud tuag at heddwch sefydlog, ac yn hyn o beth mae ei egwyddorion ynghylch rhyfel cyfiawn yn cael eu cynnwys o fewn yr ymrwymiad i sicrhau heddwch sefydlog yn yr hir dymor. Yr hyn a welir, felly, yw gwahaniaeth rhyngddo ef a Kant, nid yn eu ffydd mewn heddwch parhaol, ond yn hytrach yn y modd o'i sicrhau – a bod Rawls yn gweld rhyfel cyfiawn fel athrawiaeth sydd yn ein symud tuag at y nod hwnnw, ond mai rhwystr ydyw i Kant.

ii) Athrawiaeth rhyfel cyfiawn fel egwyddor cyfiawnder dros dro

Wedi sefydlu heddwch fel yr egwyddor llywodraethol sy'n strwythuro athrawiaeth Rawls ynghylch rhyfel cyfiawn, symudir ymlaen yn awr at yr ail ddadl sy'n sail dros honni bod ei ddehongliad yn newydd ac yn wahanol, sef bod ei athrawiaeth yn un o gyfiawnder dros dro. Mae'r ddadl hon yn mynd i'r afael â her y tensiwn rhwng ffydd Rawls mewn heddwch, a swyddogaeth ymddangosiadol sefydlog athrawiaeth rhyfel cyfiawn yn ei ddehongliad o wleidyddiaeth ryngwladol – safbwynt sydd wedi ei ddisgrifio fel persbectif Hegelaidd. Mae'r flaenoriaeth gyffredinol a roddir i'r wladwriaeth yn ei feddylfryd moesegol, y flaenoriaeth a roddir i fuddiannau'r wladwriaeth yn LP, a'i ddarlun o ryfel fel ffurf gyfreithlon o ryngweithio

⁵⁶ Rawls, *The Law of Peoples*, t. 98.

⁵⁷ Ibid., t. 97.

⁵⁸ Ibid., t. 102.

⁵⁹ Ibid.

gwleidyddol⁶⁰ i gyd yn fotiffau y gellir eu hadnabod fel rhai Hegelaidd. Dadleua Howard Williams fod damcaniaethwyr cyfoes ynghylch rhyfel cyfiawn fel Walzer yn tueddu'n fras i fod yn Hegelaidd, gyda'u rhagdybiaeth fod gan ryfel ei ran i'w chwarae yn normalrwydd cysylltiadau rhyngwladol, yn ogystal â rhagdybiaeth o gyfreithlondeb rhyfel fel modd o ddatrys anghydfod o fewn y fframwaith rhyngwladol cyfredol⁶¹ – agwedd sy'n adlewyrchu barn Grotius, Pufendorf a Vattel, a'r hyn y mae Ripstein yn cyfeirio ato fel y persbectif llywodraethol ar ryfel.⁶² Nid yw Rawls yn eithriad yn ôl Williams, hyd yn oed os yw'n torri allan o'r mowld Hegelaidd wrth dderbyn efallai y bydd cymdeithas fyd-eang well a mwy heddychlon i ddod.⁶³ Yma, dadleuir y gellir ystyried Rawls yn y pen draw yn fwy Kantaidd na Hegelaidd, yn ei gred ei bod yn bosibl hepgor egwyddorion dros dro rhyfel cyfiawn mewn iwtopia ddichonadwy, yn y dyfodol.

Mae'r tueddiadau Hegelaidd sydd wrth wraidd safbwyntiau Rawls ynghlwm wrth y cysyniad o gydbwysedd myfyriol, sy'n agwedd sylfaenol ar ei athroniaeth. Mae'n bwysig amgyffred y dull hwn wrth werthfawrogi pam fod Rawls yn cofleidio damcaniaeth am ryfel cyfiawn yn y lle cyntaf. Mae'n dwyn i gof farn Hegel mai rôl athroniaeth yw gweld y byd go iawn fel ei gwrthrych, a cheisio tynnu sylw at y rheswm sy'n gynhenid ynddo, yn hytrach na rhesymu'n haniaethol neu ddychmygu delfrydau'r dyfodol. Ym marn Rawls, mae'n rhaid i unrhyw ddamcaniaeth foesol sy'n werth ei hystyried (un sy'n gallu gosod sylfaen sefydlog ar gyfer egwyddorion gwleidyddol cyfreithlon) gyd-fynd â'r farn a'r gwerthoedd bob dydd sydd wedi eu cronni dros amser, yn ogystal â chaniatáu inni wneud synnwyr ohonynt. Er mwyn i athroniaeth wleidyddol fod â seiliau ddichonadwy, mae'n rhaid iddi ganiatáu inni fyfyrion ar ein barn ystyrlon ynghylch yr hyn sy'n gyfiawn, a'i beirniadu. Mae'n rhaid bod lle hefyd i ailaddasu'r ddamcaniaeth ar sail y farn a ffurfiwyd. Dim ond pan fydd athroniaeth o'r fath yn caniatáu inni fynegi ac ailfynegi ein hegwyddorion y gellir ei hystyried yn ddamcaniaeth ddichonadwy. Gellir dweud bod damcaniaeth o'r fath, yn ôl Rawls, mewn cydbwysedd myfyriol.⁶⁴

Yn yr ystyr hwn, y lle cyntaf y dylid edrych wrth geisio profi ein damcaniaeth wleidyddol yw'r diwylliant gwleidyddol cyhoeddus ynghyd â'r syniadau a'r gwerthoedd y mae'r diwylliant hwn yn eu hymgorffori. Tra bo ideaeth drosgynnol (*transcendental*) Kant yn apelio at awdurdod rheswm wrth fynegi syniadau ynghylch heddwch parhaol, mae LP wedi ei sefydlu ar bwyntiau moesol sefydlog y diwylliant gwleidyddol cyhoeddus rhyngwladol. Felly, mae'n gwbl briodol i Rawls amlygu'r athrawiaeth rhyfel cyfiawn a ddaeth i'r amlwg o fewn cymdeithas ryngwladol dros y canrifoedd, yn hytrach na dilyn y llwybr o lunio beirniadaeth a ysbrydolwyd gan Kant. Byddai anwybyddu athrawiaeth rhyfel cyfiawn yn fater o gwestiynu

⁶⁰ Williams, Howard L. (2012), *Kant and the End of War* (Palgrave Macmillan: Basingstoke) tt. 162–3.

⁶¹ Ibid., t. 143.

⁶² Ripstein, 'Just War, Regular War'.

⁶³ Williams, *Kant and the End of War*, t. 161.

⁶⁴ Gweler Kukathas, Chandran, a Pettit, Philip (1990), *Rawls: A Theory of Justice and its Critics* (Cambridge: Polity Press) am drafodaeth ar gydbwysedd myfyriol a thueddiadau Hegelaidd Rawls, tt. 7–8, tt. 144–8.

un o bwyntiau moesol, sefydlog, y gymdeithas ryngwladol fel y mae heddiw, yn ogystal â chwestiynu ei ddull athronyddol ei hun yn y pen draw. Yn hynny o beth, gall rhywun ddeall, wrth wynebu'r posibilrwydd o gefnu ar ei ddull athronyddol, neu gefnu ar un agwedd ar feddwl rhyngwladol Kant, y dylai Rawls ddewis yr ail lwybr.

Serch hynny, er gwaethaf y rhwyg 'Hegelaidd' hwn oddi wrth farn Kant, gellir gwerthfawrogi hynodrydd athrawiaeth sy'n rhanu'r uchelgais am heddwch parhaol. Ar un wedd, gellir cydnabod ei ffafriaeth tuag at y persbectif Kantaidd yn y modd y mae athrawiaeth Rawls ynghylch rhyfel cyfiawn yn cael ei chynnwys oddi mewn i'w fersiwn ef o'r *foedus pacificum*. Mae'r hawl i ryfel wrth hunanamddiffyn yn un egwyddor ymhlith llawer o fewn ffederasiwn o bobloedd rydd, sy'n cynrychioli'r math o ddirprwy i gyfamod rhyngwladol y mae Kant yn cyfeirio ato. Mae iawnder rhyngwladol wedi ei seilio ar gyfraith y pobloedd sy'n amlochrog, yn rhyngwladol (neu hyd yn oed yn gyffredinol) ac yn ddilys, nid ar hawl unigol gwladwriaethau i gyhoeddi rhyfel cyfiawn. Byddai Kant, fel y'i deallwyd yn fwy traddodiadol, yn cilio rhag yr awgrym o labelu unrhyw ffurf ar ryfel yn 'gyfiawn', a byddai'n gwadu hawl 'mor syml' i ryfel; mae iawnder yng nghyflwr rhyfel yn cael ei ddeall yn amlach fel rhywbeth sydd yn annirnadwy,⁶⁵ neu, ar y gorau, wedi ei ragdybio.⁶⁶ Serch hynny, gallai rhyfel a gyhoeddir gan aelod o ffederasiwn o wladwriaethau gyda chydsyniad ei aelodau eraill fynegi mwy o gyfreithlondeb i Kant na chyhoeddiad rhyfel unochrog, lle nad oes cyfamod rhyngwladol yn bodoli.

Er gwaethaf cyd-destun Kantaidd yr egwyddorion hyn, erys y tensiwn ymddangosiadol rhwng y cymhelliant tuag at heddwch a'r duedd Hegelaidd i bwysleisio natur ddigyfnewid rhyfel. Er mwyn llacio'r tensiwn hwn a gwerthfawrogi sut mae Rawls yn dianc o rigolau Hegelaidd, mae angen i ni gydnabod pwysigrwydd y gwahaniaeth rhwng damcaniaeth ddelfrydol a damcaniaeth annelfrydol (*non-ideal*). Tra bo damcaniaeth ddelfrydol yn rhagdybio y bydd personau a phobloedd yn cydymffurfio (h.y. amgylchiadau delfrydol), mae damcaniaeth annelfrydol yn rhagdybio'r gwrthwyneb. Yn hynny o beth, mae'r math hwn o theori yng nghyd-destun LP yn canolbwyntio ar y gweithredoedd moesol ac ymarferol a all gyflawni'r nod tymor hir o sicrhau iwtopia ddichonadwy ledled y byd.⁶⁷ Yn benodol, mae'n rhaid i ddamcaniaeth annelfrydol edrych tuag at amodau penodol ein byd wrth chwilio am atebion effeithiol i sut i weithio o fyd sy'n cynnwys herw-wladwriaethau i fyd lle y mae pob cymdeithas yn dod i dderbyn a dilyn cyfraith y pobloedd.⁶⁸

Mae'n hawdd anwybyddu'r gwahaniaeth hwn rhwng damcaniaeth ddelfrydol ac annelfrydol wrth asesu datganiad cychwynnol Rawls ynghylch siarter cyfraith y pobloedd, lle y cyflwynir yr egwyddorion sylfaenol mewn trefn fympwyol braidd. Mae'n nodi bod rhai yn ddiangen mewn cymdeithas o bobl drefnus, er enghraifft, y seithfed egwyddor ynglŷn ag

⁶⁵ Rossi, Philip J. (2016), 'War as Unintelligible: Sovereign Agency and the Limits of Kantian Autonomy', yn *The Monist*, 99, 1–12.

⁶⁶ Ripstein, 'Just War, Regular War', 191.

⁶⁷ Rawls, *The Law of Peoples*, t. 93.

⁶⁸ *Ibid.*, t. 90.

ymddygiad mewn rhyfel a'r chweched egwyddor ynghylch hawliau dynol,⁶⁹ ond mae hyn yn gydnabyddiaeth eithaf cyfyngedig o ba mor wahanol yw natur yr wyth egwyddor i'w gilydd, a goblygiadau'r gwahaniaeth hwn. Mewn gwirionedd, er mwyn pwysleisio natur dros dro ei athrawiaeth ynghylch rhyfel cyfiawn, byddai wedi bod yn ddefnyddiol pe bai Rawls wedi rhannu egwyddorion y gyfraith, yn yr un modd ag y gwnaeth Kant wahaniaethu rhwng ei erthyglau rhagarweiniol a diffiniol. Byddai hyn wedi cynnig darlun cliriach o'r modd y mae athrawiaeth Rawls ar ryfel cyfiawn yn unigryw, a'i wahaniaethu oddi wrth feddylwyr cyfoes eraill gyda'i bwyslais ar natur amherffaith yr athrawiaeth, a'i rôl weithredol fel modd o wireddu Cymdeithas y Pobloedd sy'n heddychlon a byd-eang.

Mae dehongli ei egwyddorion ynghylch rhyfel cyfiawn fel rhai annelfrydol, dros dro, yn adlewyrchu'r posibilrwydd o drosgynnu rhyfel a'r gobaith o heddwch cyfiawn a bwysleisir mewn manau eraill yn LP. Mae natur 'drosiannol' yr athrawiaeth a'r modd y mae wedi ei thrwytho yn egwyddor lywodraethol heddwch yn cael eu mynegi'n dwt ac yn daclus yn y canllawiau ar gyfer gwladweinwyr a'r milwyr fel ei gilydd. Trwy gynnal rhyfel yn agored a pharchu iawnderau dynol milwyr y gelyn a sifiliaid, mae'r gwladweinwyr a'r milwyr yn rhagfynegi'r heddwch y dyhëir amdano, ac maent yn dangos mewn ffordd agored natur eu hamcanion a'r math o bobl ydynt.⁷⁰

The statesman understands that relations with the present enemy have special importance: war must be openly and publicly conducted in ways that prepare the enemy people for how they will be treated and that make a lasting and amicable peace possible.⁷¹

Yn yr adran hon, nodir rhai pwyntiau cysylltiol rhwng barn Rawls a barn Kant ar ryfel, ac wrth wneud hynny, cyflwynir dwy ddadl allweddol wrth dynnu sylw at safbwynt unigryw Rawls. Mae'r thema amlycaf, sef rhyfel sy'n cael ei gynnal gyda'r nod o sicrhau heddwch cyfiawn a pharhaol, ynghyd â'r syniad o egwyddorion rhyfel cyfiawn fel rhai annelfrydol a throos dro, yn creu naws wahanol iawn i athrawiaeth Rawls ynghylch rhyfel cyfiawn. Mae'n ei gysylltu â meddylwyr sy'n rhagweld ailstrwythuro'r system ryngwladol, yn hytrach na'r rhai sydd am ei dadansoddi. Tra bo rhai o'r farn bod rhyfel yn agwedd barhaol ar wleidyddiaeth fyd-eang, ac felly'n ystyried egwyddorion rhyfel fel rhan barhaol o'r gyfraith ryngwladol, mae Rawls yn cynnig dehongliad gwahanol iawn o'r egwyddorion hynny: fel rhai sy'n cynrychioli cam dros dro yn natblygiad cymdeithas fyd-eang. Yn y pen draw, gellir gobeithio y bydd egwyddorion annelfrydol rhyfel cyfiawn yn troi'n rhai na fydd yn cael eu defnyddio (fel yn achos yr Undeb Ewropeaidd), ac na fydd galw arnynt eto, ac mai dim ond os dychwelir at ryfela neu y ceir trasiedïau dyngarol y bydd galw i'w defnyddio eto.

Felly, nid yw'r egwyddorion dros dro hyn o gyfiawnder yn fynegiant o'r ddelfryd barhaol

⁶⁹ Ibid., t. 38.

⁷⁰ Ibid., t. 98.

⁷¹ Ibid., t. 101.

o gyfundrefn fyd-eang gwbl gyfiawn. Yn hytrach, maent yn egwyddorion ar gyfer ein byd amherffaith. Gellir datgan y ddadl hon mewn modd gwahanol gan gyfeirio at y rhagdybiaeth fod pob trais, ac felly rhyfel, yn ddrwg. O'r man cychwyn hwn, lle y mae rhyw elfen o anghyfiawnder bob amser yn gysylltiedig â lladd, ni ellir ystyried unrhyw ryfel yn gwbl gyfiawn, nac yn rhywbeth y gellir ei 'gyfiawnhau', ac eithrio er mwyn amddiffyn heddwch a threfn yn y tymor hwy. Dyma swyddogaeth y gellir ei phriodoli i egwyddorion Rawls ar ryfel cyfiawn. Yn wir, mae labelu ei egwyddorion rhyfel cyfiawn fel rhai dros dro yn awgrymu nad ydynt yn egwyddorion cyfiawnder yn yr un ystyr, er enghraifft, â'i ddwy egwyddor o gyfiawnder cymdeithasol ar gyfer cymdeithas gwbl gyfiawn. Yn gynhenid ynddynt y mae elfen o anghyfiawnder y mae'n rhaid i ni geisio ei goresgyn yn y pen draw. Efallai y gellir cyfiawnhau rhyfel drwy droi at yr egwyddorion hyn, ond nid yw datgan fod rhyfel yn un 'cyfiawn' yn gosod y gwladweinydd ac iawnder ar yr un ochr. Hwyrach y bydd yn gallu cyfiawnhau rhyfel, a chyhoeddi ei fod yn gyfreithiol, ond nid yw hyn i ddweud y gellir cyfreithloni rhyfel fel gweithred sydd yn *gwbl* gyfiawn (gan ddefnyddio ymadrodd Rawls).

Ffordd arall o fynegi'r gwahaniaeth yw awgrymu bod rhyfel cyfiawn yn gyfreithlon, ond nid yw'n gyfiawn. Dywed Rawls:

War is a kind of hell; but why should that mean that normative distinctions cease to hold? Sometimes all or nearly all may be to some degree guilty; but that does mean that all are equally so.⁷²

Yma mae'n tynnu sylw at amwysedd moesol rhyfela, ond hefyd yr angen i gynnal yr hyn y mae'n ei ddisgrifio fel 'fine-grained distinctions of moral and political principles and graduated restraints'.⁷³ Hynny yw, nid yw'r egwyddorion hyn i Rawls yn ddelfryd o gyfiawnder, ond yn hytrach maent yn cynrychioli'r math mwyaf derbyniol a digonol o egwyddorion moesol sy'n berthnasol i amodau rhyfel hynod anghyfiawn a dinistriol. Mae syniadau Rawls a Kant, ac Acwin yn ogystal, yn gydnaws yn eu pwyslais ar y syniad bod cyfiawnder, yn enwedig mewn rhyfel, yn fras yn hytrach na phendant; fel y dywed Joan Tooke:

Any killing, even in war and even if unintentional, is only half just.⁷⁴

Ymyrraeth ddyngarol

Yn yr adrannau blaenorol, cyflwynwyd dadleuon ynghylch pam fod safbwynt Rawls yn unigryw. Mae athrawiaeth rhyfel cyfiawn yn cynnig inni'r offer moesol i feirniadu, i reoleiddio, ac yn y pen draw i danseilio rhyfel. Iddo ef, i'r gwrthwyneb i Kant, rhyfel cyfiawn – wedi ei gyfyngu i hunanamddiffyniad – yw'r dull mwyaf addawol o sicrhau heddwch fel egwyddor

⁷² Rawls, *The Law of Peoples*, t. 103.

⁷³ Ibid.

⁷⁴ Tooke, Joan D. (1965), *The Just War in Aquinas and Grotius* (London: Society for Promoting Christian Knowledge), t. 156.

lywodraethol rhyfel. Mae disgrifio'r athrawiaeth fel un annelfrydol yn adlewyrchu gobaith Rawls fod yr egwyddorion yn rhai o gyfiawnder dros dro, ac felly mae'n amlwg ei fod yn rhannu gobaith Kant o sicrhau heddwch parhaol, er bod y modd o'i sicrhau yn wahanol. Ac er nad yw Rawls yn cwestiynu statws iawnder mewn rhyfel fel y mae Kant yn ei wneud, serch hynny fe'i cyflwynir mewn modd llawer mwy amwys a bregus yng nghyd-destun rhyfel – ni all rhyfel cyfiawn fyth fod yn gwbl gyfiawn.

Yn yr adran olaf hon, y nod yw amlygu'n benodol sut mae damcaniaeth Rawls yn wahanol o ran ymyrraeth ddyngarol. Wrth wneud hynny, ceisir ategu'r darlun o Rawls fel 'colomen'. Dadleuir nad yw Rawls yn ymestyn ei athrawiaeth rhyfel cyfiawn i gynnwys ymyrraeth ddyngarol oherwydd ni fydd iawnder yn ymestyn i gynnwys gweithredoedd rhyfel ymosodol – mae ymgais i hawlio cyfiawnder yn y cyd-destun hwn yn annealladwy. Ar un ystyr, mae Rawls yn ymestyn y syniad Kantaidd o egwyddor llywodraethol heddwch i ryfel ymosodol, ond nid yw'n gwneud hynny yn enw iawnder. Mae Rawls yn deall y defnydd o rym yn yr achos hwn mewn ffordd debyg i'r ffordd yr ystyria Kant bob rhyfel, sef fel gweithred farbaraidd a ddefnyddir i ddod â'r anghydfod i ben. Yn fwy uniongyrchol, eir ati i honni bod Rawls yn cyflwyno achos dros ryfel 'cyfiawnadwy', yn hytrach na rhyfel cyfiawn. Nid ystyrir ymyrraeth ddyngarol yn rhyfel cyfiawn yn yr ystyr na ellir honni hawl i 'iawnder', ond gellir ei chyfiawnhau'n gyhoeddus. Hynny yw, gellir cyfiawnhau ymyrraeth o'r fath yn wyneb craffu gan wleidyddion, athronwyr a barn ystyrion y cyhoedd, os gellir dangos bod y weithred yn hyrwyddo'r posibilrwydd o heddwch sefydlog heb amwysedd.

Yn y pen draw, awgrymir yn yr erthygl hon y gellir dehongli Rawls yn ôl y syniad ei fod yn gosod cyfyngiadau ar ddefnyddio rhyfel cyfiawn, gan wthio'n ôl yn erbyn yr hyn y mae Cian O'Driscoll wedi ei gydnabod fel yr ehangu a'r llacio sydd wedi digwydd wrth gymhwyso'r ddamcaniaeth.⁷⁵ Mae hyn yn lliniaru'r pryder Kantaidd bod gwleidyddion yn defnyddio'r cysyniad fel esgus dros ryfel, ac yn gwthio'r ddadl i dir pryderon ymarferol ac 'asesiad gwleidyddol o ganlyniadau tebygol amrywiol bolisiau'.⁷⁶ Roedd y ddadl ynghylch yr ymyrraeth yn Syria ar ddiwedd 2015 yn enghraifft o agwedd anffodus ar gymhwysio rhyfel cyfiawn: mae gwleidyddion yn dibrisio pwysigrwydd canlyniadau ymarferol a rhagolygon tymor hir drwy ddefnyddio iaith sydd wedi ei thrwytho â moesoldeb gan honni bod penderfyniadau o'r fath yn 'fater o gydwybod' yn y pen draw. Mae hawlio bod ymyrraeth yn 'gyfiawn' gyda meini prawf cymharol lac neu amhenodol – megis 'bwriad cywir' a 'chymesuredd' – yn llawer haws na dadlau'n gryf fod ymyrraeth wedi ei chyfiawnhau, o safbwynt y gobaith o hyrwyddo heddwch parhaol.

Fodd bynnag, erys rhai anawsterau wrth honni nad yw Rawls yn ymestyn ei athrawiaeth rhyfel cyfiawn i ymyrraeth ddyngarol. Mae ei ddealltwriaeth ar y mater hwn yn drafferthus ac mae ei bersbectif yn agored i ddehongliadau amrywiol. Fel yr amlinellwyd ar y dechrau, caiff Bernstein a Martin eu perswadio bod Rawls yn bwriadu ymestyn ei athrawiaeth rhyfel

⁷⁵ O'Driscoll, Cian (2008), *Renegotiation of the Just War Tradition and the Right to War in the Twenty-first Century* (New York: Palgrave MacMillan).

⁷⁶ Rawls, *The Law of Peoples*, t. 94.

cyfiawn i'r defnydd penodol hwn o rym. Mae Bernstein yn credu bod Rawls yn awgrymu bod y ddyletswydd i amddiffyn iawnderau dynol yn addasu'r egwyddor o hunanamddiffyn (ac nid yw Rawls felly'n arddel y syniad y gellir disgrifio ymyrraeth filwrol sy'n amddiffyn hawliau dynol mewn unrhyw gyd-destun heblaw am yng nghyd-destun rhyfel). Yn wyneb fy nehongliad o Rawls yn y fan hon, nid wyf wedi fy mherswadio yn yr un modd â Bernstein. Fodd bynnag, mae'r un mor anodd i amddiffyn y ddadl arall: mae'n anodd disgrifio'r gweithredoedd o drais rhwng gwladwriaethau, y mae Rawls yn amlwg yn eu hystyried, trwy ddefnyddio unrhyw air heblaw am 'ryfel', ac mae ef ei hun yn defnyddio'r term 'rhyfel' o leiaf unwaith i ddisgrifio hyn. Yn lle hynny, cynigir trydydd dehongliad yn yr erthygl hon, sef bod Rawls yn ceisio llywio cwrs rhwng y ddau – bod yr ymyrraeth ddyngarol honno wir yn weithred o ryfel y gellir ei chyfiawnhau'n gyhoeddus, ond nid yw'n weithred y gellir ei disgrifio'n sicr fel gweithred o ryfel 'cyfiawn' sy'n addasu'r egwyddor o hunanamddiffyn.

Mae ei amharodrwydd i ymestyn ei athrawiaeth rhyfel cyfiawn yn hyn o beth yn cael ei gynrychioli yn yr iaith a ddefnyddir, a hefyd yn y modd *ad hoc*, amhenodol, y mae'n delio â'r mater. Yn ei drafodaeth gyntaf ar y broblem, mae'n disgrifio rhyfel fel agwedd dderbyniol ar bolisi llywodraeth, a dim ond wrth hunanamddiffyn y gellir ei gyfiawnhau, neu mewn achosion difrifol o ymyrraeth i amddiffyn hawliau dynol.⁷⁷ Gellir cyfiawnhau ymyrraeth ddyngarol, ond nid yw hyn yn honni ei bod yn gyfiawn; mae'n arwyddocaol nad yw'n cynnwys y weithred hon mewn modd systematig o fewn ei athrawiaeth rhyfel cyfiawn. Ymhellach, yn y drafodaeth ddilynol ar ryfel dyngarol o fewn damcaniaeth annelfrydol (wedi ei chyfyngu i droednodiadau i raddau helaeth), mae'n osgoi'r gair 'rhyfel' o blaid geiriad mwy amwys: 'some form of intervention'⁷⁸ a 'forceful intervention',⁷⁹ tra ei fod yn aneglur mewn mannau eraill a yw 'intervention of some form'⁸⁰ yn ymwneud â defnyddio grym ynteu ystod o bolisiâu. Ar ben hynny, yn ei drafodaeth yn adran 13.2 o dan y teitl 'Hawl Pobloedd Trefnus i Ryfela',⁸¹ mae Rawls yn caniatáu un amod yn unig ar yr hawl i ryfela mewn achos o hunanamddiffyn: yr hawl i amddiffyn cynghreiriaid.⁸² Nid oes unrhyw gymeradwyaeth glir, ddiamwys i'r syniad o ryfel dyngarol fel gweithred sy'n perthyn i'w athrawiaeth rhyfel cyfiawn.

Wrth ymwneud yn fwy penodol â'r broblem yng nghyd-destun damcaniaeth annelfrydol, mae'n amlwg hefyd fod Rawls yn gwrthod ychwanegu'n ffurfiol y math o herw-wladwriaeth sydd o dan sylw yn ei dacsonomi o bobl. Mae hyn er gwaethaf y ffaith amlwg ei fod yn ystyried bod cymdeithasau o'r fath, nad ydynt yn ymosodol, ond sy'n cyflawni troseddau enbyd yn erbyn iawnderau dynol, yn broblem benodol iawn. Mae'n ddiddorol nad yw'n cymryd y cam o'u cynnwys fel categori ar wahân yn ei dacsonomi, o ystyried bod math cymdeithasol arall ('unbenaethau graslon') yn rhan annatod ohono, er eu bod yn cael sylw llai beirniadol na'r

⁷⁷ Rawls, *The Law of Peoples*, t. 79.

⁷⁸ Ibid., t. 90, troednodyn 1.

⁷⁹ Ibid., t. 94, troednodyn 6.

⁸⁰ Ibid., t. 93, troednodyn 6.

⁸¹ Ibid., tt. 91–3.

⁸² Ibid., t. 91, troednodyn 2.

herw-wladwriaethau y gellir eu galw'n 'unbenaethau gormesol'. Ceir swildod ar ran Rawls i'w trin mewn modd systematig a chymerir bod rheswm da iawn dros hyn: gallai hynny olygu sefydlu'n ddiamheuol y math o orchmynion moesol penodol sy'n amhriodol ar gyfer achosion o'r fath, lle y mae iawnderau dynol a'r norm o ddiffyg ymyrraeth yn gwrthdaro, lle y mae llinellau'n aneglur a'r hyn sy'n gyfiawn ac anghyfiawn yn anodd i'w dirnad, a lle y mae'n anodd iawn rhagweld canlyniadau clir. Mewn cyd-destun Kantaidd, symudir i gyfeiriad maes lle y mae moeseg yn annealladwy, lle nad yw honiadau syml i weithredu'n gyfiawn yn ymarferol, ac ni ellir dirnad llwybr clir at iawnder.

Mae natur bwylllog Rawls, a'i gydnabyddiaeth o'r anawsterau ymarferol a natur ddyrws y broblem foesol, yn amlwg yn adran 13.3 lle y mae'n trafod 'cyfraith y pobloedd fel canllaw i bolisi tramor'.⁸³ Yn y fan hon mae ei drafodaeth fwyaf helaeth ar ymyrraeth rymus yn ymddangos, ac nid, dylid nodi, fel rhan o'i drafodaeth ar yr hawl i ryfel. Mae Rawls yn osgoi ymestyn *jus ad bellum* mewn unrhyw fodd penodol neu ffurfiol i athrawiaeth ynghylch rhyfel dyngarol. Mae'r adran hon yn cynrychioli ymdriniaeth fwy cyffredinol â pholisi tramor pobl ryddfrydol mewn perthynas â gwladwriaethau nad ydynt yn rhyfelgar ond sy'n tramgwyddo iawnderau dynol yn fynych (dyma'r mater y mae Shue yn honni bod Rawls yn ei esgeuloso, ond yng ngoleuni'r drafodaeth hon, mae ei honiad yn amlwg anghywir). O ran yr 'unbenaethau gormesol' hyn, fel yn achos polisi tramor yn fwy cyffredinol, egwyddor llywodraethol heddwch a'r nod tymor hir o iwtopia ddichonadwy, fyd-eang yw'r brif flaenoriaeth. Yma, mae Rawls yn gwneud cyfaddefiad amlwg sy'n awgrymu terfynau ymresymu moesol diamod a therfynau cymhwys egwyddorion moesegol rhagnodedig: y bydd yr heddwch hwn sy'n cael ei gyflawni yn yr achosion hyn yn galw am ddoethineb gwleidyddol, a bod llwyddiant yn dibynnu'n rhannol ar lwc. Nid yw'r rhain yn faterion y mae gan athroniaeth wleidyddol lawer i'w ychwanegu atynt.⁸⁴

Ei farn ef felly yw, er mwyn gwireddu'r prif nod (sef dod â phob cymdeithas yn y pen draw i anrhydeddu cyfraith y pobloedd), y bydd angen i Gymdeithas y Pobloedd greu sefydliadau ac arferion er mwyn penderfynu ar eu barn gyffredin a'u polisi tuag at rai nad ydynt yn gyfundrefnau trefnus.⁸⁵ Bydd sefydliadau o'r fath yn ceisio rhoi pwysau diplomyddol ar herw-wladwriaethau, yn ogystal â defnyddio ffurfiau eraill, mwy ymwthiol o ymyrryd, megis eu rhwystro rhag cymryd rhan mewn cytundebau o fudd cyfunol, sefydlu sancsiynau economaidd, ac atal cymorth. Efallai y daw amser, fodd bynnag, pan fydd y troseddau yn erbyn iawnderau dynol yn rhy enbyd ac na fydd sancsiynau wedi cael effaith, ac mewn achosion o'r fath mae Rawls yn disgrifio ymyrraeth arfog fel gweithred dderbyniol – ond nid un gyfiawn.⁸⁶

Felly, nid yw Rawls yn ôl dehongliad yr erthygl hon yn ymgorffori ymyrraeth ddyngarol fel un o egwyddorion ei athrawiaeth rhyfel cyfiawn. Mae ei holl drafodaethau ar y mater hwn yn awgrymu bod Rawls yn gweld y trasiadau hyn yn rhai moesol, dyrws, ac yn ofnadwy o

⁸³ Rawls, *The Law of Peoples*, tt. 93–4.

⁸⁴ *Ibid.*, t. 93.

⁸⁵ *Ibid.*

⁸⁶ *Ibid.*, t. 94, troednodyn 6.

anodd eu trafod, a lle y mae dynodi dyletswydd ddiamwys i ymyrryd yn anghynladwy. Nid yw dweud hyn yn golygu nad yw'n darparu unrhyw sail foisol dros ymyrraeth o'r fath; gellid egluro seiliau o'r fath yn eithaf hawdd o ran y dyletswyddau naturiol y mae'n eu disgrifio⁸⁷ – y dyletswyddau hynny sydd yn sefyll heb weithred wirfoddol wleidyddol o ymrwymiad, nac unrhyw gysylltiadau cymdeithasol neu sefydliadol. Yn hyn o beth, gellir credu bod y ddyletswydd negyddol o gynnig cymorth cyfunol yn berthnasol pan droseddir yn erbyn iawnderau dynol – ar yr amod y gall rhywun wneud hynny heb risg gormodol.⁸⁸ Yr un mor berthnasol, os nad yn fwy pwysig fel cafeat, yw'r ddyletswydd gadarnhaol i beidio â niweidio neu anafu eraill. Felly, gellir cyfiawnhau ymyrraeth arfog o safbwynt dyletswydd naturiol, ond mae'n rhaid pwysu a mesur unrhyw gamau o'r fath yn gyhoeddus yn erbyn y risg i'r rhai sy'n eu cyflawni, a'r risg o greu mwy o niwed ac anafiadau; dyma lle y mae moeseg ganlyniadol yn dod i'r amlwg o ran y canlyniadau tebygol, y gobaith am heddwch sefydlog yn y tymor hir, a doethineb gwleidyddol ymyrraeth o'r fath. Fodd bynnag, nid rhyfel cyfiawn drwy hawl a neilltuwyd fel y gallai gwladwriaeth ei hamddiffyn ei hun fyddai ymyrraeth o'r fath; yn hytrach byddai'n weithred o ryfel y gellir ei chyfiawnhau – wedi ei chyfiawnhau ar sail ein dyletswyddau naturiol fel unigolion i helpu ein gilydd, a hyder mewn canlyniad tymor hir cadarnhaol yng ngoleuni'r ffeithiau.

O ystyried ei ymrwymadau Kantaid, mae'n briodol bod Rawls yn amheus ynghylch dynodi egwyddor rhyfel cyfiawn a allai gael ei chamddefnyddio gan wladwriaethau rhesymegol, sy'n rhoi eu buddiannau eu hunain yn gyntaf, neu wleidyddion sydd, yn ôl disgrifiad Kant, yn foisolwyr gwleidyddol. Gellir awgrymu'n rhesymol ei fod yn symudiad bwriadol i beidio ag ymestyn *jus ad bellum* i ymyrraeth ddyngarol. Yn hytrach, yr hyn y mae Rawls yn caniatáu ar ei gyfer yw'r posibilrwydd y gall gwladweinwyr, mewn rhai sefyllfaoedd, fel dewis olaf eu polisi tramor, droi at ymyrraeth arfog, neu mewn geiriau eraill, at ryfel. Gyda'r telerau a nodwyd gan Ripstein, ein gobaith gorau – er na ellir apelio at unrhyw hawl i ryfela – yw y bydd y weithred o ryfela yn cael ei chynnwys o dan egwyddor llywodraethol heddwch; felly gellir cyfiawnhau a chymryd pob cam gweithredol gyda'r nod tymor hir o sicrhau heddwch sefydlog. Er bod rhyfel amddiffynnol mewn ambell ystyr yn gyfiawn i Rawls (er nad yw byth yn gwbl gyfiawn), ni ellir cyfiawnhau rhyfel dyngarol yn yr un modd, dim ond mewn perthynas â dyletswyddau unigol a'r gobaith am heddwch.

O edrych o safbwynt y gwladweinydd, felly, ni ellir cyfreithloni ymyrraeth ddyngarol fel estyniad o ryfel cyfiawn. Fel offeryn polisi tramor, fodd bynnag, gellir ei ystyried yn benderfyniad dilys – un y gellir ei gyfiawnhau yn ei nod arweiniol o sicrhau bod cymdeithas heddychlun y pobloedd yn cael ei hehangu, ac yn y cyd-destun hwn, grym yw'r opsiwn olaf un. Fel ym mhob achos o weithred o'r fath, mater o farn wleidyddol ydyw yn ei hanfod ac mae'n dibynnu ar asesiad gwleidyddol o ganlyniadau tebygol amrywiol bolisiau.⁸⁹ Byddai polisi o'r fath yn hwylus i'r gwladweinydd yn ein byd annelfrydol, ond wrth weithredu

⁸⁷ Rawls, *A Theory of Justice*, tt. 114–17.

⁸⁸ Ibid.

⁸⁹ Rawls, *The Law of Peoples*, t. 93

felly, ni ellir defnyddio *jus ad bellum* fel amddiffyniad; hwyrach y gall y gwladweinydd gyfiawnhau cymryd llwybr o'r fath yn ei bolisi tramor, ond ni all honni ei fod yn gweithredu mewn modd cyfiawn. Y cwestiwn terfynol yw, a yw'r weithred hon yn cyd-fynd ag egwyddor llywodraethol heddwch ac yn osgoi yn hytrach na chreu niwed?

Mae Rawls yn gosod cyfyngiadau hollbwysig ar athrawiaeth rhyfel cyfiawn, ond mae'n caniatáu'r posibilrwydd y gallai ymyrraeth ddyngarol arfog (er nad yw hyd yn oed yn hanner cyfiawn yn yr un ystyr â rhyfel amddiffynnol) fod yn ddull gweithredu 'decent' – gan ddefnyddio ei eiriau ef. Mae categorïau moesol amrywiol o'r fath yn hollol gyson ag agwedd gyffredinol Rawls tuag at ddamcaniaeth foesol. Mae'n bwysig hefyd nad yw'n gwadu y dylid disgrifio gweithredoedd o'r fath fel rhyfel, oherwydd, o'u disgrifio yn y modd hwnnw, dylem gymryd yn ganiataol bod egwyddorion *jus in bello* yn parhau'n berthnasol. Yn wir, fel y nododd Mollendorf, mae dehongliad Rawls ei hun o'r egwyddorion penodol hyn yn bwysig oherwydd eu bod yn rhoi sylw arbennig i'r angen i reoleiddio ymddygiad rhyfel fel ei fod yn gosod y sylfaen ar gyfer heddwch sefydlog. O ystyried bod ymyrraeth ddyngarol yn ffordd foesol amwys a phroblematig o weithredu, mae'n bwysig sicrhau y dylai'r defnydd hwn o rym – a ddisgrifir orau fel un cyfreithlon neu degweddol – fod yn ddiamwys ddarostyngedig i'r cyfyngiadau ar ryfela a gydnabyddir yn rhyngwladol. Mae'r datgysylltiad hwn rhwng *jus ad bellum* a *jus in bello* yn adlewyrchu pwysigrwydd cynnal y ddeuliaeth – a heriwyd yn fwy diweddar⁹⁰ – rhwng y gyfraith sy'n delio â throi at rym a'r gyfraith sy'n llywodraethu ymddygiad gelyniaethus. Felly hyd yn oed os nad yw fframwaith Rawls yn caniatáu rhyfel ymosodol o'r fath – nid oes modd ei gyfiawnhau trwy *jus ad bellum* – byddai egwyddor llywodraethol heddwch yn parhau'n berthnasol i'r rhyfel ei hun, trwy egwyddorion *jus in bello*.

Mae gan y safbwynt hwn o ryfel dyngarol arwyddocâd ychwanegol wrth fyfyrion ar ddigwyddiadau'r ddau ddegawd diwethaf. Mae dadleuon ar ddwy ochr Môr yr Iwerydd wrth gyfiawnhau rhyfela mewn perthynas ag Afghanistan, Irac, Libya a Syria wedi eu cynnal gan ystyried yr eirfa yng nghyd-destun rhyfel cyfiawn. Yn ddiau, byddai Rawls wedi croesawu'r ffaith fod y syniad o ryfel cyfiawn wedi'i gynnwys mor gadarn o fewn diwylliant gwleidyddol cyhoeddus rhyngwladol, yn enwedig o ran yr egwyddor o *jus in bello*. Mae'n rhaid ystyried hyn yn welliant ar y diffyg ymwybyddiaeth foesol a nododd a oedd yn nodweddu'r Ail Ryfel Byd. Serch hynny, nid oes modd credu y byddai wedi croesawu'r ffordd y mae'r athrawiaeth wedi ei llacio, a'i hystyngiadau i barth rhyfel dyngarol – i'r graddau iddi gael ei defnyddio fel modd o gyfiawnhau cynnydd mewn trais, a gwneud i'r posibilrwydd o heddwch sefydlog, yn y Dwyrain Canol yn benodol, ymddangos mor bell i ffwrdd. Gellir ystyried hyn fel camddefnydd systematig o ddamcaniaeth rhyfel cyfiawn yn yr union ffordd a ddisgrifiwyd gan Kant, a honnir yma ei bod yn amlwg yn groes i'r ysbryd y mae Rawls yn datblygu ei athrawiaeth ei hun ynddo.

⁹⁰ Er enghraifft, gweler Sloane, Robert D. (2009), 'The Cost of Conflation: Preserving the Dualism of Jus ad Bellum and Jus in Bello in the Contemporary Law of War', *Yale Journal of International Law*, 34, 47–112.

Yn wir, bu gwleidyddion yn rhy barod o lawer i ddefnyddio'r term 'cyfiawn' mewn perthynas â rhyfela, mewn modd nad yw'n cyd-fynd yn addas â'r traddodiad, fel a ddangosir gan Rawls. Pe na bai modd troi at y syniad o ryfel dyngarol cyfiawn, a phe byddent yn cael eu gorfodi i amddiffyn eu penderfyniadau i fynd i ryfel ar sail egwyddor lywodraethol heddwch a'r canlyniadau ymarferol, dylai fod yn anos iddynt gyfiawnhau rhyfela. Mae'n amlwg fod damcaniaethwyr cyfoes wedi llunio adroddiadau ar ryfel cyfiawn sy'n ceisio cyfiawnhau'n llawn weithredoedd milwrol y prif weithredydd penodol mewn unrhyw wrthdaro, yn hytrach na bod y syniad o ryfel cyfiawn yn gweithredu fel rhywbeth sy'n cyfyngu.⁹¹ Pe na bai modd i wleidyddion sicrhau cyfiawnhad pendant o'r fath, gan honni fod grym iawnder ar eu hochr, byddai'n ddyletswydd arnynt i fynegi'n fanylach, gyda mwy o dryloywder, a chyda mwy o gyfiawnhad yn union sut y mae'r gweithredoedd hyn yn amddiffyn iawnderau dynol, sut y maent yn cyfrannu at achos heddwch parhaol yn y tymor hir, ac ymestyn y gynghrair heddwch fyd-eang – yn hytrach na throi at y cysyniad o 'ryfel cyfiawn' er mwyn ysgubo pob gwrthwynebiad o'r neilltu.

Casgliad

Prif nod yr erthygl hon oedd ceisio amlygu athrawiaeth rhyfel cyfiawn Rawls mewn ffordd sy'n egluro'i ddull unigryw a'i gyfraniad at y ddadl gyfoes, yn enwedig ei agwedd at y broblem o ymyrraeth ddyngarol sy'n cynnig dewis arall pwysig, sgeptigol, yn lle'r duedd ddiweddar i'w hystyried yn gyson â honiadau o hawl i ryfel. Wrth wneud hynny, aed ati yn yr erthygl hon i herio'r dehongliad o Rawls fel damcaniaethwr Hegelaidd confensiynol sy'n ystyried rhyfel fel rhan annatod a chyfreithlon o gysylltiadau rhyngwladol, ac yn weithred gyfiawn yn achos ymyrraeth ddyngarol. Datblygwyd y ddadl yn gyntaf gan gyfeirio at ddehongliadau cyfredol o Rawls a'r tensiynau amlwg mewn perthynas â'i ymrwymiad i'r weledigaeth o wleidyddiaeth ryngwladol a gyflwynwyd gan Kant yn TPP. Wrth weithio drwy'r tensiynau hyn, aed at yr agweddau arwyddocaol a newydd hynny ar ei ddamcaniaeth, gan ddadlau yn gyntaf mai heddwch yw egwyddor llywodraethol rhyfel – hyd yn oed os yw hyn yng nghyd-destun derbyn, yn hytrach na herio, athrawiaeth rhyfel cyfiawn. Yn hynny o beth, mae gan Rawls yr un amcanion tymor hir â Kant ond, yn wahanol iddo ef, mae'n credu y gall egwyddorion rhyfel cyfiawn arwain at heddwch sefydlog, parhaol. Ategwyd yr honiad hwn gan yr ail ddadl bod yr ysgogiad Kantaidd hwn yn torri damcaniaeth Rawls oddi wrth ei hangorfa Hegelaidd, a dangosir hyn yn glir wrth iddo fframio'i athrawiaeth rhyfel cyfiawn o fewn ei ddamcaniaeth annelfrydol. Yn hyn o beth, gellir ystyried egwyddorion rhyfel cyfiawn ym marn Rawls fel egwyddorion cyfiawnder dros dro, sy'n berthnasol i'r cyflwr y cawn ein hunain ynddo, ond sydd yn y pen draw yn gweithio tuag at iwtopia ddichonadwy; ni allwn eu deall fel egwyddorion sy'n gwbl gyfiawn ac yn berthnasol bob amser i wleidyddiaeth ryngwladol, ond yn hytrach maent yn safonau moesol i'w cynnal mewn 'uffern' hynod anfoesol a threisgar.

Mae damcaniaeth Rawls ynghylch rhyfel cyfiawn felly'n newydd ac unigryw gyda'i sylfeini

⁹¹ Williams, *Kant and the End of War*, t. 145.

Kantaidd a'r agwedd sgeptigol ac amheus o ryfel, fel sy'n nodweddiadol o'i waith cynnar gyda'r term 'heddychiaeth amodol'. Mae'r newydd-deb hwn yn fwyaf heriol o ran problem ymyrraeth ddyngarol, gweithred sydd i Rawls yn mynd â ni tuag at barth moesol annealladwy lle mai dim ond barn y gwladweinydd, hawliau naturiol, ac egwyddor llywodraethol heddwch sy'n gallu cynnig cyfiawnhad cyhoeddus dros ryfel. Ni ellir honni bod rhyfel yn gyfiawn mewn perthynas â thrais o'r fath; dim ond dadl y gellir ei chyfiawnhau ac a adeiladwyd ar dystiolaeth a rhesymu cydwybodol a thrylwyr a all ddangos i'r cyhoedd y bydd y brwydro'n cyfrannu at heddwch sefydlog a pharhaol yn y tymor hir. Yn dilyn cyhoeddi adroddiad Chilcot, efallai y gresynir bod honiadau di-sail mewn perthynas â chyfiawnder – yn gyntaf yn enw hunanamddiffyniad ac yna yn enw'r genhadaeth ddyngarol – wedi eu hystyried yn fwy dilys a phwysfawr na'r cwestiynau, yr amheuan a'r gwrthwynebiadau ynghylch y dystiolaeth simsan o blaid yr hawl i ryfela.

Llyfryddiaeth

- Bellamy, Alex (2009), *Just Wars: From Cicero to Iraq* (Cambridge: Polity).
- Bernstein, Alyssa (2006), 'A Human Right to Democracy? Legitimacy and Intervention', yn Martin, Rex, a Reidy, David (goln), *Rawls's Law of Peoples: A Realistic Utopia?* (Oxford: Blackwell Publishing), 278–98.
- Bernstein, Alyssa (2009), 'Kant, Rawls, and Cosmopolitanism: Toward Perpetual Peace and The Law of Peoples', yn *Jahrbuch für Recht und Ethik / Annual Review of Law and Ethics*, 17 (Berlin: Duncker & Humblot), tt. 3–52.
- Johnson, James Turner (2013), 'Contemporary Just War Thinking: Which is Worse, Friends or Critics?', *Ethics and International Affairs*, 27 (1), 25–45.
- Kant, Immanuel (2006), *Toward Perpetual Peace and Other Writings on Politics, Peace, and History*, Kleingeld, Pauline (gol.), cyfieithwyd gan Colclasure, David L. (New Haven and London: Yale University Press).
- Kukathas, Chandran, a Pettit, Philip (1990), *Rawls: A Theory of Justice and its Critics* (Cambridge: Polity Press).
- Martin, Rex (2005), 'Walzer and Rawls on just wars and humanitarian interventions', *Journal of Social Philosophy*, 36 (4), 439–56.
- Moellendorf, Darren (2013), 'Just War', yn *A Companion to Rawls (Blackwell Companions to Philosophy)*, Reidy, David, a Mandle, Jon (goln), 378–94.
- O'Driscoll, Cian (2008), *Renegotiation of the Just War Tradition and the Right to War in the Twenty-first Century* (New York: Palgrave MacMillan).
- Pogge, Thomas (2007), *John Rawls: His Life and Theory of Justice* (Cambridge: Polity Press).
- Rawls, John (1999a), *The Law of Peoples* (Cambridge, MA, London: Harvard University Press).
- Rawls, John (1999b), *A Theory of Justice* [1971], argraffiad diwygiedig (Oxford, New York: Oxford University Press).

- Reidy, David (2010), 'Human Rights and Liberal Toleration', *Canadian Journal of Law and Jurisprudence*, 23 (2), 287–317.
- Ripstein, Arthur (2016), 'Just War, Regular War and Perpetual Peace', *Kant Studien*, 107, 179–95.
- Roberts, Peri (2012), 'The supreme emergency exemption: Rawls and the use of force', *European Journal of Political Theory*, 11 (2), 155–71.
- Rossi, Philip J. (2016), 'War as Unintelligible: Sovereign Agency and the Limits of Kantian Autonomy', *The Monist*, 99, 1–12.
- Shue, Henry (2002), 'Rawls and the Outlaws', *Politics, Philosophy & Economics*, 1 (3), 307–23.
- Sloane, Robert D. (2009), 'The Cost of Conflation: Preserving the Dualism of Jus ad Bellum and Jus in Bello in the Contemporary Law of War', *Yale Journal of International Law*, 34, 47–112.
- Took, Joan D. (1965), *The Just War in Aquinas and Grotius* (London: Society for Promoting Christian Knowledge).
- Williams, Howard (2012), *Kant and the End of War* (Palgrave Macmillan: Basingstoke).